

Новик О. П.,
доктор філологічних наук, професор,
Бердянський державний педагогічний університет

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО БАРОКО У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Рецензія на монографію Валентини Соболев “Українське бароко. Тексти і контексти” (Warszawa, 2015. – 382 с.).

Літературу українського Бароко наразі активно досліджують вітчизняні та закордонні науковці. Низка праць професорки Валентини Соболев поглиблює розуміння творчості Дмитра Туптала, Самійла Величка та інших постатей барокового письменства. Свого часу дослідниця обрала оригінальну форму екскурсу в минуле для поринання в далеку епоху у книзі “12 подорожей в країну давнього письменства”. Монографія “Українське бароко. Тексти і контексти” також є оригінальною за компонуванням матеріалу, оскільки має мозаїчну структуру, поєднує різний матеріал навколо наскрізної теми українського бароко. Книга містить у вступі огляд сучасних праць, що вивчають барокову літературу, методологічні підходи до аналізу. У структурі тексту вступ, три розділи, висновки, бібліографія, додатки, бібліографічна довідка, іменний покажчик, покажчик творів, резюме.

У першому розділі “Ad fontes. Контекстуальний простір українського бароко” розглянуто українське бароко як явище культури, історію вивчення, європейський контекст та слов'янські паралелі, подано дослідницьку парадигму давньої української літератури Івана Франка, аналізується видавнича діяльність братств. Оригінальною частиною цього розділу є дослідження панегіриків про книгу, науку, освіту, що підтверджує явище книжності барокового тексту на різних рівнях. При цьому слід пам'ятати, що попри беззаперечну пошану до книги, ставлення до науки в давній українській літературі було досить суперечливим. Валентина Соболев зосереджує увагу здебільшого на панегіриках братських шкіл, вважаючи їх найбільш вдалими зразками жанру в бароковому письменстві, що загалом вписується у контекст поєднання діяльності братських шкіл з продукуванням численних текстів їх вихованцями.

Другий розділ “Феномен барокової історіографії: відображення ментальності та історія повсякденності” містить міркування авторки про дискурс церкви та релігійних взаємин у козацьких літописах, про “Преславну Гору Почаївську” як анонімну пам'ятку про чудотворну ікону, про європейську традицію вираження приватності у барокових щоденниках і в одязі, про оніричну складову барокової літератури. Жанр барокового щоденника є складним явищем, яке ще потребує детального вивчення як текстологів, так і істориків, монографія пані Валентини

демонструє не тільки приватність у цьому жанрі, але й може слугувати підґрунтям для подальшого детального вивчення щоденників у контексті європейської літератури. Сон у бароковій літературі виступає і в сенсі літеральному, і в алегоричному, набуваючи містичного значення, досліджується у філософських трактатах Касіяна Саковича. Валентина Соболев зосереджує увагу здебільшого на віршах Климентія Зіновієва про сон, завважуючи про вплив барокового оніризму на подальший розвиток вітчизняного письменства: “Експерієнти барокових митців, по-перше, сягають особистої, глибоко інтимної царини людського буття, по-друге, вони стають мов би трампліном до розгону – аж до екзальтованого захоплення снами у романтиків” (с.235).

У третьому розділі “Перекладна література українського бароко” розглянуто два періоди перекладної літератури зрілого бароко: друга половина XVI – перша половина XVII ст. і друга половина XVII – XVIII ст. Ця частина роботи унаочнює тезу про контексти українського бароко, про численні засвоєння на різних рівнях тексту впливу інонаціональних літератур. Пишучи про послоговування вітчизняними авторами численними цитатами з перекладного письменства, авторка демонструє книжність людини Бароко, роль посередництва української культури між Сходом і Заходом.

До тексту монографії долучено обширний науковий інструментарій: бібліографію, покажчик творів та іменний покажчик, бібліографічну довідку, додаток (видання барокових творів), резюме.

Валентина Соболев у монографії “Українське бароко. Тексти і контексти” виокремлює міжтекстові і міжлітературні зв’язки української літератури і культури XVII – XVIII ст., тож книга є на часі для актуалізації проблем вивчення українського бароко.